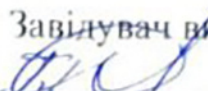

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СТРАТЕГІЧНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
 Ніна РЖЕВСЬКА

« 27 » 06 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТУРЕЧЧИНИ В КОНТЕКСТІ ВНУТРІШНІХ І
ЗОВНІШНІХ ВЗАЄМОВПЛИВІВ»

Виконавець: здобувач вищої освіти 4 курсу, 407 групи, Поліщук Даріна
Романівна

Керівник: професор кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій,
д.і.н., професор Троян Сергій Станіславович

Нормоконтролер:

Сергій ТРОЯН

КИЇВ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Нормативно-правові основи внутрішньої та зовнішньої політики Туреччини.....	6
1.1. Конституційні засади внутрішньої політики.....	6
1.2. Концептуальні основи зовнішньої діяльності.....	15
РОЗДІЛ 2. Базові вектори зовнішньої політики Туреччини.....	21
2.1. Туреччина в геополітичному інтер'єрі Великого Близького Сходу.....	21
2.2. Європейський і євроатлантичний вектори (ЄС і НАТО) політики Туреччини.....	26
2.3. Особливості сучасної політики пантюркізму.....	35
РОЗДІЛ 3. Турецько-українські відносини постбіполярної доби.....	42
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55

ВСТУП

Актуальність теми. Зовнішня політика Туреччини, яка описується як держава середнього розміру в глобальній політиці та регіональна сила в контексті регіонів, в яких вона перебуває, зазнала радикальних трансформацій за останні 10 років. Туреччина, яка намагалася встановити вплив у своєму найближчому оточенні в 2000-х роках, головним чином на основі дискурсу про «нуль проблем із сусідами» та наголошуючи на інтенсивному використанні елементів м'якої сили, прийняла новий підхід, який наголошує на елементах жорсткої сили. , під важким впливом зростаючої нестабільності та розбіжностей, вона, здається, зробила це.

Зовнішня політика цього періоду називається «Підприємницька та гуманітарна зовнішня політика» відповідно до принципу «Мир удома, мир у світі», який прийнято Міністерством закордонних справ як основний дискурс традиційної зовнішньої політики Туреччини. , яка є провідною установою, що здійснює зовнішню політику. Незважаючи на таку назву, коли ми дивимося на події та практику, можна помітити, що Туреччина все частіше вдається до елементів жорсткої сили з 2015 року. По суті, формування зовнішньої політики, підтримуване військовими силами, які демонструють прапори на широкій території від Сирії до Лівії, виявляє інше сприйняття Туреччини порівняно з попереднім періодом у великій географічній зоні від Кавказу до Чорного моря. Що підживлює це сприйняття, так це нова мережа відносин, створена видимою мобільністю та новими альянсами, які змінюються залежно від предмета та регіону. Особливо нещодавні тісні відносини, встановлені з Росією та Іраном, зокрема в Сирії, схоже, поставили відносини Туреччини з її традиційними союзниками, США та країнами ЄС, у центр часом гострих дискусій. Поглиблення відносин з новими партнерами вплинуло на політику безпеки Туреччини, яка протягом майже 70 років формувала свої політичні відносини, а також свою безпеку під егідою західних інституційних структур, таких як НАТО.

Таким чином, можливість того, що нові відносини, які дають конкретні результати, від політичних відносин до безпеки, від комерційних відносин до економічних зв'язків, створюють поглиблення зв'язків у різних сферах і темах, призводить до того, що турецька зовнішня політика піддається різним оцінкам. Якщо до цієї ситуації додати зміни у внутрішній політичній та інституційній структурі Туреччини, питання стає ще більш складним. Можна сказати, що новий стиль і система управління, які виникли з переходом до президентської системи, радикально вплинули на традиційну або загальновідому інституційну структуру та залишили глибокий слід у процесах прийняття рішень. Можна стверджувати, що зовнішня політика Турецької Республіки, яка святкувала своє 100-річчя у 2023 році, має курс, відмінний від попередніх періодів під визначальним впливом внутрішніх і зовнішніх подій і трансформацій.

Об'єкт. Зовнішня політика Туреччини.

Предмет. Вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на зовнішню політику Туреччини.

Мета роботи. Провести аналіз основних векторів зовнішньої політики Туреччини на основі проведеного дослідження, дослідити нормативно-правові основи внутрішньої та зовнішньої політики Туреччини, дослідити турецько-українські відносини постбіполярної доби.

Завдання роботи. Завданням роботи є дослідження нормативно-правових основ внутрішньої та зовнішньої політики Туреччини, метою роботи є проведення аналізу на основі проведеного дослідження базових векторів зовнішньої політики Туреччини та дослідження турецько-українських відносин постбіполярної доби.

Апробація. Апробація результатів роботи полягає в тому, що основні положення, ідеї та результати дослідження представлено та обговорено на наступних науково-практичних конференціях, у тому числі всеукраїнських:

1. Всеукраїнська конференція з міжнародною участю «Дипломатія в міжнародних відносинах: ретроспекція і сучасність» (м. Київ, НАУ, 29 лютого, 2024 року).
2. XV Міжнародна науково-практична конференція «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі» (м. Київ, НАУ, 25 квітня, 2024 року).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ВНУТРІШНЬОЇ ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТУРЕЧЧИНИ

1.1. Конституційні засади внутрішньої політики

За останні двадцять років ми стали свідками незаперечної трансформації в цих сферах із постійно зростаючим впливом внутрішньої політики Туреччини на формування та реалізацію зовнішньої політики та політики безпеки країни. У цьому відношенні можна сказати, що основна спрямованість політики зовнішньої безпеки Туреччини залишалася в основному незмінною протягом перших восьми років правління Партії справедливості та розвитку (ПСР).

У перший період правлячі кадри ПСР утримувалися від порушення інституційних моделей поведінки традиційної турецької дипломатії, яка базувалася на принципах і цінностях Республіки. Протягом цих восьми років (2002-2010) вони намагалися покращити відносини Туреччини із західними країнами та інституціями, віддаючи пріоритет інтеграції з ЄС.

Цей пошук, який збігся з реструктуризацією економіки та політичними реформами, засвідчив процес, який підтримував розвиток відносин на основі європейської орієнтації країни, що було одним із пріоритетів турецької дипломатії періоду Республіки. [1]

У статті 1 конституції держава Туреччина описується як республіка. Згодом характеристики республіки були перераховані в статті 2. Відповідно до цього; «Турецька Республіка є демократичною, світською та соціальною правовою державою, яка дотримується розуміння соціального миру, національної солідарності та справедливості, поважає права людини, дотримується націоналізму Ататюрка та базується на основних принципах, викладених на початку».

У світлі основних положень і преамбули, згаданих у статті 2, основні принципи турецької держави можна перерахувати таким чином;

- Принцип республіканізму
- Принцип світської держави
- Державний принцип в залежності від націоналізму Ататюрка
- Принцип демократичної держави
- Принцип верховенства права
- Державний принцип дотримання прав людини
- Принцип соціальної держави
- Принцип рівності

Стаття 2

Турецька Республіка є демократичною, світською та соціальною правовою державою, яка дотримується розуміння соціального миру, національної солідарності та справедливості, поважає права людини, дотримується націоналізму Ататюрка та базується на основних принципах, викладених на початку.

Форма державного буття республіки називається республіканізмом. Хоча в доктрині конституційного права немає консенсусу щодо юридичного визначення республіки, автори, як правило, об'єднуються у вузькому та широкому тлумаченнях у визначенні поняття республіки.

У вузькому розумінні республіка означає протилежність монархії. Це форма держави, в якій посада президента не передається у спадок від батька до сина. Поняття республіки в широкому розумінні не тільки протилежне монархії, але й дорівнює демократії. У турецькій юридичній літературі республіка широко вживається.

У статті 2 Конституції зазначено, що Турецька Республіка є світською державою. Принцип секуляризму увійшов до законодавства з поправкою, внесеною до Конституції 1924 року в 1937 році.

Стаття 24 Конституції пояснює різні аспекти секуляризму. Якщо нам потрібно розглянути це у світлі статті 24, секуляризм складається з двох принципів.

- Свобода віросповідання
- Відокремлення релігії від державних справ

Республіка увійшла в історію Конституції Туреччини з поправкою 1923 року, внесеною до Конституції 1921 року Ататюрка, який використав вираз від Республіки; «Адміністрація, яка найкраще відповідає характеру та звичаям турецької нації».

У статті 2 зазначено, що Турецька Республіка є демократичною державою. Турецька Конституція затвердила представницьку демократію. У представницькій демократії, на відміну від прямої демократії, народ здійснює суверенітет не безпосередньо, а через представників.

Представницька демократія — форма правління, за якої право суверенітету здійснюється народом через представників. Отже, представницька демократія є виборчою системою. Основні принципи виборів регулюються статтею 67 Конституції. Відповідно, принципи:

- Принцип загального виборчого права,
- Принцип рівного голосування,
- Принцип свободи виборів,
- Принцип одноетапного відбору,
- Принцип конфіденційності голосування,
- Принцип відкритого підрахунку та переліку,
- Це принцип судового контролю за виборами.

Турецька Республіка - правова держава. Правова держава — держава, яка у своїй діяльності дотримується норм права та забезпечує правову безпеку громадян. За своєю природою концепція верховенства права є протилежністю поліцейської держави.

Елементи Верховенства Права

- Судовий нагляд за законодавчими процедурами
Відповідно до статті 11 Конституції «Закони не можуть суперечити Конституції». У цьому контексті для контролю конституційності законів було створено Конституційний суд.
- Судовий нагляд за операціями та діями Адміністрації
Згідно зі статтею 125 Конституції, «Судові засоби захисту відкриті проти всіх видів дій і дій Адміністрації». Тому принцип фінансової відповідальності адміністрації знайшов своє місце в Конституції.
- Судова незалежність означає незалежність судових органів від органів законодавчої та виконавчої влади. Насправді стаття 138 Конституції говорить, що «судді є незалежними у виконанні своїх обов'язків; «Вони приймають рішення по совісті, згідно з Конституцією, законом і законом». Фрази включені.
- Дотримання загальних принципів права фрази в Конституції про те, що суддя дотримуватиметься «закону», ухвалюючи рішення, означають, що правова держава не обмежується законом. Тут йдеться про загальні принципи права.
- Принцип кримінальної відповідальності Стаття 38 Конституції перераховує деякі важливі елементи верховенства права щодо злочинів і покарань. Це - принцип законності, презумпція невинуватості, принцип індивідуальності та принцип, згідно з яким громадяни не можуть бути передані іноземній державі за злочини, крім зобов'язань, які впливають із участі у Міжнародному кримінальному суді.
- Гарантія правового судді Стаття 37 Конституції регулює, що особа не може бути засуджена будь-яким іншим судом, окрім суду, в якому вона має бути суджена за законом. Суд, який має розглядатися згідно із законом, є судом, відповідальним за розгляд справи на момент вчинення злочину.

- Справедливий судовий розгляд З поправкою до Конституції 2001 року в статті 36 було закріплено, що кожен має право на позов, захист і справедливий судовий розгляд у судових органах, як позивач або відповідач, використовуючи законні засоби та засоби.
- Забезпечення основних прав Основні права та свободи гарантуються міжнародними угодами та нашою Конституцією, а обмеження та призупинення наших прав і свобод залежить від певних умов. [2]

У той час як нова конституція зміцнює динаміку примирення Партії АК і Партії націоналістичного руху, які входять до Народного альянсу; Нова конституція може забрати важелі посилення парламентаризму та переходу до парламентаризму з рук Національного альянсу та Народно-демократичної партії та може створити динаміку конфлікту, яка може призвести до тріщин і розривів у цьому альянсі.

Туреччина відчуває потребу створити нову конституцію в рамках демократичного режиму, щоб вийти з конституційної кризи опіки, в яку вона потрапила після державного перевороту 27 травня, і показати, що вона досягла повноліття як нація. Основою системи опіки, яка почалася з перевороту 27 травня та була посилена переворотом 12 вересня, були реформи уряду Партії ПСР, конституційні поправки, національна боротьба, яка запобігла перевороту 15 липня, цивільний контроль над армією, повне відокремлення жандармерії від Збройних сил Туреччини (ТАФ) і Міністерства внутрішніх справ було остаточно розірвано з його приналежністю до президентської системи правління та переходом до президентської системи правління.

Проте той факт, що конституція не була повністю переобговорена та переписана демократичним шляхом і прийнята голосуванням Великих національних зборів Туреччини та нації, залишався гіркотою в національній свідомості, яку потрібно було вирішити, демократичним бажанням необхідно було реалізувати, національне бачення. Крім того, зрозуміло, що конституція

1982 року має проблеми з сумісністю, що виникають через 19 поправок до статті 184, і що конституція позбавлена загальної суспільної філософії.

Слід підкреслити, що президент Ердоган, який закликав до нової конституції, має на меті увінчати самовпевненість Туреччини, яка виникла завдяки зміцненню її державної спроможності, легітимного демократичного управління та спільної національної ідентичності, одночасно борючись із кризами з точки зору внутрішньої і зовнішній порядок денний, з реформою та новою конституцією. Таким чином, незважаючи на посилення нетрадиційних військових зусиль і внутрішніх конфліктів у регіоні, де розташована Туреччина, вирізняючи Туреччину позитивними результатами, спрямовуючи опозицію та уряд до синергії на основі спільної легітимності, зірвати очікування конфлікту та напруги, метою є створення геополітичної, поза політичної стратегії. Це вказує на запобіжний захід.

Незважаючи на те, що цей вступ розкриває потребу Туреччини в новій конституції, необхідно зосередитися на розбіжностях кожної політичної партії та актора щодо нової конституції та динаміки конфлікту та компромісу, спричинених цими розбіжностями. Давайте подивимося на цих політичних акторів і партії по черзі...

У той час як президент Реджеп Тайїп Ердоган закликав до нової конституції, він сказав, що він тримає політичну ініціативу, перевищивши зусилля з реформування, ніж очікувалося. Віна показав, що має політичну силу, мудрість і лідерство, які можуть втрутитися в конфлікт і порушити динаміку політики та вплинути на політичний спектр. Наприкінці тривалої та жорстокої боротьби навколо навколишніх регіонів та національних інтересів Туреччини, час від часу проти її союзників, Ердоган довів, що він переміг у багатьох питаннях або, принаймні, що рішення неможливо знайти, незважаючи на нього. Здійснюючи несподіваний крок, він виявив, що готовий лагодити інтер'єр, залучати інвесторів для економічного зростання, а також вести переговори та співпрацювати з конкурентами.

Ті, хто вважав, що реформа Ердогана та нова конституція є ознакою розпаду Народного альянсу, були розчаровані обережними заявами Ердогана та Бахчелі. Хоча розуміння, яке розглядає Народний альянс як не що інше, як реакція, намагається ігнорувати позитивний порядок денний, створений цим альянсом, який розпочався на площах у ніч на 15 липня, Туреччина вийшла з системи опіки, до якої вона увійшла після державного перевороту 27 травня, завдяки цьому союзу.

Дуже важливі питання, такі як приєднання начальника Генерального штабу до Міністерства національної оборони, повне приєднання жандармерії до Міністерства внутрішніх справ, підпорядкування військових під контроль і командування виборної влади, перехід до президентської системи правління, боротьба з тероризмом та подолання надзвичайних криз у зовнішній політиці, а також скасування судових процесів 27 травня - успіхи слід зарахувати Народному альянсу. Інше не менш важливе питання полягає в тому, що «тиха революція», здійснена Партією АК після 3 листопада 2002 року, була консолідована та встановлена без обговорення з Народним Альянсом. У той час як нова конституція зміцнює динаміку примирення Партії справедливості та розвитку та Партії націоналістичного руху (МНР) у рамках Народного альянсу - нова конституція може забрати козир зміцнення парламентаризму та переходу до парламентаризму з рук Національного альянсу та Народно-демократичної партії (НДР) і може виявити динаміку, яка може призвести до тріщин і розривів у цьому альянсі. [3]

Партія справедливості та розвитку відчула полегшення після реформ президента Ердогана та нової конституції. Партія АК із полегшенням розвіяла заяви про те, що вона відмовилася від реформаторської політики, повернувшись до заводських установок. Водночас їй зручно демонструвати, що вона може вести боротьбу та реформи разом і в рамках Народного Альянсу. Нова конституція є як компромісом для Партії справедливості та розвитку, так і динамікою конфлікту, яка призведе до конфлікту між опозицією. МХП, з іншого

боку, вловив крок, щоб підштовхнути його до політичного становища в Народному альянсі, який сприяв би реформам і новій конституції, а також вирвав би його найближчого суперника, партію İYİ, з Національного альянсу або викликав він падає пліч-о-пліч з HDP. [4]

Національний альянс спрямував свою опозицію президенту Ердогану до президентської системи правління, віддаючи перевагу неоднозначним конституційним дебатам, які зроблять суперечливі сфери всередині альянсу непомітними, з посиленою парламентською системою дебатів. Після зустрічей для визначення принципів нової конституції, включно з її зовнішнім прихильником HDP, і отриманий текст був викритий Народним альянсом, Національний альянс був змушений спростувати ці роботи, які він раніше прийняв, і стурбований тим, що обговорення за новою конституцією розіб'є свій союз. З цієї причини передчасні нові конституційні принципи Національного альянсу були викинуті на вулиці, а члени альянсу та зовнішній прибічник альянсу, HDP, були звернені до лінії обмеженої конституційної поправки з «посиленою парламентською системою» що вони могли домовитися. У цьому відношенні заклик президента Ердогана до нової конституції був зустрінутий з подивом і реакцією в Національному Альянсі. Оскільки наголос на тому, що перші чотири статті, особливо унітарна держава, не будуть обговорюватися, заважає HDP вилучити концепцію турецького походження та фрази про націоналізм Ататюрка з конституції та відкласти вимоги самоврядування, які несумісні з унітарною державою, з плащем двозначності. Хоча зовнішня підтримка HDP Національного альянсу та таємні конституційні переговори призвели до розбіжностей у Республіканській народній партії (СНР) та партії İYİ, неминуче, що нові конституційні дискусії ще більше поглиблять цю ситуацію.

СНР не бажає обговорювати інший політичний репертуар, окрім протистояння Ердогану та президентській системі правління та заміни її «посиленою парламентською системою», щоб запобігти розпаду не лише Національного альянсу, але й їхньої власної партії. Тому що фракція Кемаля

Кілічдароглу стурбована тим, що будь-яка політична дискусія, окрім цих, розійде та розділить Альянс нації та CHP. У цьому Кілічдароглу не помиляється, тому що ці дискусії спричинили дебати та розкол у CHP, партії İYİ та партії Saadet, результат яких невизначений. Цілком ймовірно, що ця хвиля включатиме Національний альянс і змінить політичний спектр, відкриваючи шлях до третього альянсу. Якщо згадати, що Партія інновацій Озтюрка Їлмаза, Партія руху за зміни Туреччини Мустафи Саригюла та Партія руху за батьківщину Мухаррема Індже вже вийшли з CHP, можливо, що нові конституційні дискусії поглиблюють опозицію всередині партії в CHP і розширяють поділ.

Під впливом поганого управління партією Партія İYİ стикається з опозиційним рухом всередині партії, в якому HDP підтримує Національний Альянс ззовні, деякі члени CHP поділяють дискурс HDP, а дискусії щодо основних принципів конституції обговорюються з групою, яка таємно від партії включає HDP.. Хоча цей опозиційний рух, очолюваний Ümit Özdağ, перетворився на дебати навколо виключення Özdağ з партії, ці дебати, пов'язані з націоналістичним корінням партії, ймовірно, спровокують нові розриви. Ось чому голова партії İYİ Мерал Акшенер вкрай неспокійно ставиться до дискусій президента Ердогана щодо нової конституції. [5] По суті, Акшенер зайняв протилежну позицію щодо нової конституції, сказавши, що створення нової конституції з нуля може означати другу республіку, вказуючи на дрейф, спричинений цим занепокоєнням. Оскільки в нових конституційних дебатах піднімаються теми унітарної держави, турецької приналежності та закритості партій, можна очікувати, що відносини Мерал Акшенер і партії İYİ з Національним альянсом стануть напруженими.

У динаміці конфліктів і компромісів у політиці нові конституційні дискусії можуть працювати по-різному для всіх політичних акторів і політичних партій. Конституція, якої хочуть усі політичні актори та політичні партії, є майже неможливою. У зв'язку з цим можна очікувати, що нові конституційні дебати відрізнятимуть політичних акторів і політичні партії один від одного. Однак

політичний склад, який зможе провести конституцію через Великі національні збори Туреччини та винести її на голосування народу, все ще може бути можливим. Але в будь-якому випадку ми можемо очікувати, що нові конституційні дебати відкриють політичний спектр і політичні альянси для переоцінки, вивівши питання за межі президентсько-парламентської системи до ширшого політичного поля, такого як характеристики держави, унітарна держава, і поняття турецькості. Ми ще не знаємо, чи відкриються звідси двері до нової конституції чи нових союзів. Однак очевидно, що нові конституційні дискусії зміцнять легітимну політику, демократичну основу та пошуки Туреччини точки дотику. [6]

1.2. Концептуальні основи зовнішньої діяльності

Неадекватність існуючих механізмів глобального управління, зростання вразливості, нерівності та прискорена цифровізація в різних географічних регіонах, особливо в турецькому регіоні, формують міжнародне середовище.

Щоб усунути загрози та виклики такого середовища та скористатися його можливостями, необхідно проводити сильну зовнішню політику на місцях і за столом, здійснюючи дипломатію з високою далекоглядністю та маневреністю. Відзначаючи 500-річчя закладення основ Організації закордонних справ у 2023 році, Туреччина, яка має глибоко вкорінені традиції дипломатії, черпає силу у своїй зовнішній політиці з багатьох факторів, включаючи своє центральне географічне розташування, історичне багатство, сильну інституції, потужні людські ресурси та динамічну економіку. Таким чином будуються мости між традицією та майбутнім.

Хоча зовнішня політика Туреччини захищає інтереси своєї країни в неспокійному регіональному та міжнародному середовищі, в якому вона перебуває, вона також спрямована на створення умов, придатних для сталого миру та розвитку, і сприяє створенню зони миру, процвітання та стабільності в

нашому оточенні. У «століття Туреччини», яке почалося зі 100-річчя Республіки, національна зовнішня політика спрямована на зміцнення регіонального миру та безпеки, розширення інституційної основи зовнішніх відносин, покращення економічного розвитку та процвітання в регіоні та вплив на трансформацію глобальної системи. Відповідно до ідеалу засновника Республіки Мустафи Кемалю Ататюрка «Мир удома, мир у світі» та в рамках бачення «Століття Туреччини», висунутого президентом Ердоганом, незалежний і національний підхід до зовнішньої політики реалізується під керівництвом міністрів.

Зовнішня політика Туреччини, яка є частиною системи національної безпеки, надає пріоритет боротьбі з тероризмом та екстремізмом, запобіганню конфліктам, мирному розв'язанню та зміцненню регіонального миру та безпеки шляхом посередництва та підходу регіональної власності .

Тероризм і екстремістські тенденції досягли небезпечної інтенсивності з їх регіональними та глобальними вимірами. Терористичні групи загрожують міжнародному миру та безпеці. Тероризм – це глобальна катастрофа і злочин проти людства. Глобальна боротьба та солідарність проти цього злочину, який не може бути пов'язаний з жодною расою, етнічною групою, вірою чи географією, є важливими. Туреччина ефективно бореться з тероризмом, незалежно від того, з якої причини він реалізується будь-якою організацією.

У географії, де відбуваються активні, заморожені та можливі конфлікти, на додаток до великих людських втрат, економічних руйнувань та масових міграційних рухів, Туреччина бачить мирне вирішення конфліктів як пріоритетну мету з точки зору забезпечення регіонального миру та безпеки. Це країна, яка закликає до справедливого розподілу тягаря та відповідальності з початку сирійської кризи , тимчасово приймає понад 3,2 мільйона сирійців і підтримує гідне, безпечне та добровільне повернення сирійців до стабілізованих регіонів. На це країна з 2011 року витратила понад 40 мільярдів доларів. [7]

Туреччина, яка відіграє провідну роль у сфері запобігання конфліктам, мирного вирішення та посередництва, є єдиною країною, яка також є співголовою друзів/контактних груп, пов'язаних із посередництвом в ООН, ОБСЄ та ОІК. На додаток до своєї діяльності на місцях, Туреччина приймає міжнародну Стамбульську конференцію з посередництва, спрямовану на розвиток потенціалу та організовує програму сертифікатів «Посередництво заради миру» для молодих дипломатів із країн-членів ОІК.

Туреччина виступає за регіональну відповідальність і вирішення регіональних проблем. Країна є членом-засновником різноманітних регіональних організацій та ініціатив, таких як Організація чорноморського економічного співробітництва, Процес співробітництва в Південно-Східній Європі та Організація економічного співробітництва.

З метою розширення інституційної основи зовнішніх відносин країна прагне поглибити існуючі відносини та розширити їх новими механізмами співпраці та політикою розширення. Туреччина, найсхідніша європейська та найзахідніша азіатська країна, прагне зміцнювати існуючі стратегічні відносини та розвивати нові. Країна має стратегічне партнерство зі своїм союзником по НАТО, Сполученими Штатами, і вважає трансатлантичні зв'язки життєво важливими для безпеки та процвітання Європи. Будучи активним членом НАТО, Туреччина робить значний внесок в основний принцип Альянсу «неподільність безпеки» і входить до 5-ти країн, які надають найбільшу підтримку операціям Альянсу, і до 8-ми країн, які надають найбільше підтримку свого бюджету.

Туреччина, яка є частиною Європи, є членом і навіть одним із засновників майже всіх європейських інститутів, включаючи Раду Європи та Організацію з безпеки та співробітництва в Європі.

Ініціатива Організації тюркських держав, яка охоплює цивілізаційне коріння тюркського світу, є успішним прикладом кроків із розширення зовнішніх відносин на інституційній основі. Передбачається, що цей

далекоглядний прорив, який викликав хвилювання в турецькому світі, буде перенесено на подальші етапи інтеграції.

Туреччина має широку мережу співпраці в глобальному масштабі: Рада співробітництва високого рівня, створена з 30 країнами, механізми міжурядового саміту, започатковані з 4 країнами, а також регіональні формування з трьох і більше членів. Туреччина, яка продовжує зміцнювати свої тісні зв'язки з країнами Балкан, Близького Сходу та Північної Африки, Південного Кавказу, Південної та Центральної Азії, не задовольняється цими суміжними географічними регіонами та поглиблює свою політику африканського партнерства та свою ініціативу. Політика щодо Латинської Америки та Карибського басейну день за днем. У рамках ініціативи Re-Asia, оголошеної у 2019 році, країна дотримується цілісної та комплексної політики щодо азіатського регіону, який приймає зростаючі сили XXI століття.

В результаті поглиблення та розширення комплексної політики Туреччина стала 5-ю за величиною мережею представництв у світі із загальною кількістю 261 іноземних представників. Країна користується перевагами багатьох додаткових інструментів політичної, економічної, гуманітарної та культурної співпраці та практикує дипломатію, яка мислить у глобальному масштабі, але є активною на місцевому рівні в будь-якому куточку світу.

Країна прагне зміцнити регіональні зв'язки відповідно до мети зміцнення середовища стабільності та процвітання в регіоні. У цьому контексті забезпечує ефективну підтримку розвитку транспортних коридорів у різних напрямках. Туреччина, яка є центром і транзитною країною енергетичних ліній, відіграє життєво важливу роль в енергетичній безпеці Європи та світу.

Зробити глобальну систему більш справедливою та інклюзивною є одним із пріоритетів зовнішньої політики Туреччини. Вирішення глобальних проблем залежить від спільних зусиль на основі співпраці та ефективної багатосторонності. Цим фактом турецька дипломатія керується на

багатосторонніх форумах. Туреччина, яка є членом Організації ісламської співпраці (ОІС), восьми країн, що розвиваються (D-8), Організації тюркських держав, Азіатського діалогу про співпрацю та МІКТА (Мексика, Індонезія, Корея, Туреччина та Австралія), зобов'язується всім формувань/організацій, до яких він входить.

Туреччина, яка є активним членом G20 з моменту її заснування, наголошує на вимірі людського розвитку, включаючи інклюзивне економічне зростання та справедливий розподіл, у G20. Відповідно до принципу «Світ більше п'яти», висунутого президентом, Туреччина виступає за реформування Організації Об'єднаних Націй та інших багатосторонніх інституцій, особливо Ради Безпеки, щоб задовольнити потреби сьогодення. [8]

Туреччина позиціонується як доброзичлива держава в міжнародному співтоваристві, і головне в державній традиції зосереджуватися на людях також відображається у сфері розвитку та гуманітарної допомоги. Туреччина, яка приймала перший Всесвітній гуманітарний саміт у Стамбулі в 2016 році, є найщедрішою країною у світі за розміром гуманітарних витрат на душу населення по відношенню до національного доходу.

Сьогодні людство страждає від різноманітних проблем, таких як етнічна та релігійна ненависть, дискримінація, екстремізм, ксенофобія, антиісламізм та інші підходи відчуження. Вирішуючи ці питання, Туреччина підкреслює необхідність прозорості, різноманітності, комунікації та інклюзивної політики. Країна також відіграє провідну роль у зусиллях із сприяння взаємній повазі та загальним цінностям між різними культурами та релігіями. Ініціатива Альянсу цивілізацій ООН, започаткована у партнерстві з Туреччиною та Іспанією, є здоровою відповіддю на так звані тези про «зіткнення цивілізацій».

Зусилля щодо постійного підвищення якості обслуговування своїх громадян за кордоном продовжуються. Вони спрямовані на те, щоб турецькі громадяни брали активну участь у політичному, економічному та соціальному

житті країн, у яких вони живуть, і водночас підтримували зв'язки з батьківщиною та культурою.

Ефективність зовнішньої політики також залежить від здатності вловлювати зміни та урізноманітнювати інструменти таким чином. Завдяки інноваційним крокам Туреччина формує не лише сьогодишню, але й майбутню дипломатію. Ініціатива «Цифрова дипломатія», яка була започаткована, щоб отримати вигоду від трансформаційної сили технологій на всіх напрямках зовнішньої політики, спрямована на підвищення ефективності та результативності в усіх сферах, від консульських послуг до публічної дипломатії, від інформаційної інфраструктури до аналізу зовнішньої політики.

Розроблений як ініціатива, спрямована на обмін думками щодо глобальних і регіональних проблем і пропонування рішень стратегічних проблем зовнішньої політики за допомогою творчого підходу, Анталійський дипломатичний форум (ADF) за короткий час став відомим брендом у глобальній дипломатії. Перше засідання ADF відбулося 18-20 червня 2021 року, а друге – 11-13 березня 2022 року з темою «Перекодування дипломатії» та за участю широких кіл.

Сильна Туреччина означає гарантію та рушійну силу до стійкого миру та розвитку в усіх навколишніх басейнах. Досягнення конкретних цілей, поставлених під керівництвом Президента, не тільки підвищить стандарти миру та процвітання вдома, але й посилить внесок Туреччини у свою географію та за її межами. У «столітті Туреччини» національна зовнішня політика продовжуватиме захищати національні інтереси, водночас сприяючи спільним цілям людства. [9]

РОЗДІЛ 2

БАЗОВІ ВЕКТОРИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТУРЕЧЧИНИ

2.1. Туреччина в геополітичному інтер'єрі Великого Близького Сходу

На перехресті Європи та Азії Туреччина - або Türkiye для її друзів - діє як прославлений міст між Сходом і Заходом. Отже, вона відіграє стратегічну роль в обох регіонах. І зовнішня політика Туреччини часто обертається навколо балансування своїх інтересів у «центрі світу».

Туреччина омивається на півночі Чорним морем, а на заході — Середземним і Егейським морями, обидва основні морські шляхи. Вона контролює критичні водні шляхи через протоку Босфор і Дарданелли, а також має зобов'язання за міжнародним правом утримувати рух відкритим.

Туреччина має сухопутні кордони з Грузією та Вірменією (на північному сході), Азербайджаном та Іраном (на сході), Іраком та Сирією (на південному сході) та Грецією та Болгарією (на північному заході). Протягом останнього десятиліття на багатьох із цих кордонів виникли серйозні конфлікти, а деякі є домом для курдських сепаратистів, терористичних загроз (як ІДІЛ, визначених Заходом, так і РПК, визначених Туреччиною), і значних потоків біженців. Туреччина приймає більше біженців, ніж будь-яка інша країна - 3,4 мільйона з них сирійці - і бажання більше не приймати впливає на її політику в Сирії, а також у відносинах з Росією.

Географія Туреччини робить її природною транзитною зупинкою для доставки енергії. Розташована між багатими на нафту районами Близького Сходу та Каспійським басейном і енергоспоживаючими ринками Європи, Туреччина стала посередником у постачанні викопного палива, особливо природного газу. Вона також є домом для переплетення транскордонних трубопроводів.

В останні десятиліття Туреччина посилила свої транзитні амбіції, відкривши нову інфраструктуру, таку як трубопровід Турецький потік з Росії (третій з цієї країни) і Трансанатолійський трубопровід з Азербайджану.

Геологія Туреччини нещодавно також почала приносити переваги: у 2023 році на нових родовищах розпочався низький рівень видобутку – приблизно три відсотки внутрішнього споживання.

Але поки (або якщо) виробництво не збільшиться, Туреччина продовжуватиме імпортувати майже половину своєї енергії з Росії та близько 10% з Ірану, що є залежністю, яка визначає її дипломатичні відносини з обома країнами.

І хоча геологи вважають, а іноді політики проголошують, що Туреччина є домом для «рідкісноземельних елементів» і «важливих мінералів», необхідних для сучасної глобальної економіки, небагато таких знайдено або видобуто з-під землі. Тим не менш, Туреччина справді має 73% світових запасів елементарного бору, в основному невикористаних, і переробляє близько 50% світових запасів бору.

Найвидатнішою є спадщина засновника сучасної держави Мустафи Кемаля «Ататюрка». Його прихильність до західних цінностей, наприклад, зберігалася протягом наступних «кемалістських» урядів, що призвело до раннього членства Туреччини в НАТО (1952), а пізніше її прагнень до ЄС.

На відміну від будь-якого іншого сучасного турецького правителя до нього, нинішній лідер Реджеп Таїп Ердоган додав неоосманську патину кемалістській мрії – посилаючись на спадщину як Османської імперії до 1922 року, так і ісламу.

Зокрема, моделлю Ердогана є султан Селім I, за правління якого (1512-1520) імперія збільшилася більш ніж удвічі, щоб домінувати на Близькому Сході та в східному Середземномор'ї, отримала контроль над найважливішими

світовими торговельними шляхами та здобула титул халіфа. після завоювання Мекки та Медини.

Як і інші неоімперські країни, Туреччина Ердогана відзначається високими регіональними амбіціями, зростаючою релігійністю та постійними публічними закликами до національної величі. Вона також відходить від свого «західного», «світського» та «сучасного» обличчя, яке турецькі лідери загалом намагалися представити світові.

Такі заклики резонують серед людей анатолійського центру Туреччини, які є побожними, консервативними та шалено гордими. Це скромна, солдатська гордість, яка повертається до національної міфології касти воїнів кочових тюрків, які завоювали Константинополь, і досягла кульмінації в лютій відсічі Ататюрка значно більшим імперським державам у «Війнах за незалежність» на початку ХХ століття.

Простіше кажучи, Ердоган хоче, щоб Туреччину (і його самого) вважали великою, важливою та жорсткою: країною (і людиною), яка має значущість, яка відповідає її войовничим генам і славному минулому.

І, правду кажучи, Туреччина справді є важливою країною.

Туреччина має 11-ту найпотужнішу армію у світі. Це важливий член НАТО. І вона має величезну оборонну промисловість.

Хоча її витрати як частка ВВП є низькими за стандартами менших держав, Туреччина розробила власну складну зброю, будучи відрізаною від купівлі американських технологій протягом десятиліть. Сьогодні вона експортує більш ніж у двадцять країн. Ці зв'язки забарвлюють її двосторонні відносини.

Туреччина також має економічне значення - і не лише як торговий центр. Незважаючи на добре відомі проблеми з інфляцією та монетарною політикою, Туреччина має 17-ту найбільшу економіку у світі (і 7-му в Європі). Вона має велику субсидовану державою будівельну галузь, агентство «допомоги», яке

здебільшого сприяє розвитку інфраструктури під проводом Туреччини в регіоні, і величезний вплив у деяких африканських країнах (зокрема, Сомалі та Ефіопії).

Зростаючий вплив Туреччини походить від того, що вона є однією з небагатьох країн, здатних підтримувати добрі відносини як з Росією, так і з Заходом. Туреччина є давнім союзником США, які, незважаючи на часті антагонізми, прагнуть надати їм свободу дій у сфері прав людини та зовнішньої політики. В останні роки Анкара доклала серйозних зусиль для покращення відносин із сусідами (включно з Ізраїлем після кількох років розриву відносин після вбивства ЦАХАЛом турецьких активістів на борту оригінальної «Флотилії свободи Гази» у 2010 році). І Туреччина залишається менш залежною від китайських інвестицій і меншою мірою піддається його впливу, ніж багато інших так званих «геополітичних держав». [17]

Вільна від ідеологічних претензій (крім нальоту ісламу), невблаганно прагматична та потрібна як Заходу, так і його ворогам, Туреччина може стати дипломатичним мостом. Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш звернувся до Ердогана з проханням допомогти здійснити Чорноморську зернову ініціативу не лише тому, що Туреччина мала частку в регіоні, але й тому, що вона була, можливо, єдиною країною у світі, яка могла вести операції як з Росією, так і з Україною.

Подібним чином, у той час як Росія зосереджена на Україні та відволікається від Центральної Азії, Туреччина намагається запропонувати тюркським державам «третій шлях» – відносно легкий продаж, враховуючи спільну культурну, мовну та етнічну спадщину.

Але навіть прагматизм має свої межі. Тюркський зв'язок із уйгурами Китаю породив брак довіри з Пекіном і є головною причиною відносно слабких двосторонніх відносин. Незважаючи на свої географічні переваги, Туреччина залишається найслабшою ланкою китайської ініціативи «Один пояс, один шлях».

Прагнення Туреччини до членства в ЄС було характерною рисою її зовнішньої політики з 1980-х років. Однак наразі це точно призупинено. Жодна сторона, здається, не готова надати те, чого хоче інша сторона (для Туреччини — кращі візові умови для її громадян і нижчі тарифи; для Європи — дотримання стандартів демократичного управління, особливо в умовах, коли Ердоган централізує владу та розмиває громадянські свободи).

Але, здається, ніхто не надто хвилюється. Приєднання було відкладено на другий план, а ЄС і Туреччина все ще підтримують трансакційні відносини, навіть якщо вони іноді складні. І статус-кво цілком влаштовує обидві сторони. Більшість країн ЄС раді, що гігантська мусульманська країна не приєдналася до їхнього клубу. І Ердоган не хоче віддавати будь-який контроль Брюсселю.

Хоча було б бажано менше обмежень у торгівлі з Європою, для Анкари важливішим є можливість збалансувати свою зовнішню політику та добитися поступок – зі Сходу чи Заходу – у своїх інтересах. Те саме стосується її членства в НАТО, яке Туреччина використовує як важіль впливу як на Росію, так і на європейські країни – як нещодавно з'ясувала Швеція, коли Туреччина протестувала проти вступу на тій підставі, що вона недостатньо робить для боротьби з тими, кого Туреччина вважає курдськими терористами. [18]

З іншого боку, останнім часом Анкара досягла меншого успіху у збалансуванні своєї економіки.

Перший період перебування Ердогана на посаді ознаменувався швидким покращенням економічних умов після радикальних структурних реформ, нав'язаних МВФ і Світовим банком. Але в останні роки Туреччина прийняла неортодоксальну економічну політику під наглядом президента, залишивши економіку в поганому стані. Рівень життя знизився, середній клас був утиснутий, а інфляція часто перевищувала 100 відсотків.

Спостерігачам часто важко зрозуміти, чому Анкара тримала низькі процентні ставки в той час, як інфляція була високою. Пояснення «Ердономіки»

варіюються від теоретичних – у яких Ердоган щиро вірить, як він каже, що вірить, що високі відсоткові ставки є причиною інфляції, а не її ліками – до теологічних – породжених мусульманською відразу до процентних ставок.

Вони також включають змову: Ердоган навмисно девальвував ліру та скуповував іноземну валюту для своєї сім'ї, або для продажних інтересів, або що він обмінював послуги на інвестиційні можливості. В іншому місці багато прагматиків стверджують, що президент Туреччини, як бізнесмен, вважає, що низька вартість запозичень стимулює економічне зростання, робочі місця та залучає іноземні інвестиції, зберігаючи при цьому експорт конкурентоспроможним; що все добре, коли економічний цикл є сприятливим, але катастрофічно, коли це не так. [5]

2.2. Європейський і євроатлантичний вектори (ЄС і НАТО) політики Туреччини

Туреччина є одним із засновників ООН.

Організація Об'єднаних Націй (ООН), всесвітня організація, створена під керівництвом великих держав, що перемогли у Другій світовій війні, була створена для запобігання повторенню воєн і загроз миру в першій половині XX століття та захисту міжнародного миру і безпеки.

Статут ООН, який є установчим договором ООН, був підписаний 50 країнами, включаючи Туреччину, у Сан-Франциско 26 червня 1945 року. Пізніше, коли Польща підписала Хартію, кількість держав-засновниць зросла до 51. Організація ООН офіційно розпочала роботу 24 жовтня 1945 року, як це передбачено Статутом ООН, коли більшість держав-членів ООН, включаючи п'ять постійних членів Ради Безпеки ООН (РБ ООН), завершили процедуру ратифікації Статуту. З цього дня 24 жовтня щороку відзначається як День ООН.

Головними органами ООН є Генеральна Асамблея, Рада Безпеки (РБ ООН), Економічна і соціальна рада (ЕКОСОП), Рада з опіки, Міжнародний суд і Секретаріат ООН.

Туреччина приймає проактивний підхід до Організації Об'єднаних Націй, одним із засновників якої вона є, і робить ефективний внесок у дослідження в усіх сферах порядку денного ООН, починаючи від питань міграції до цілей сталого розвитку, від прав людини до роззброєння, від боротьби з тероризмом до проблем навколишнього середовища та клімату. Вона відіграє конструктивну та примирливу роль у поточних питаннях, користуючись перевагами свого членства в різних групах та організаціях.

Тимчасове членство у 2009-2010 роках у Раді Безпеки ООН, яка залишається найважливішим багатостороннім форумом у забезпеченні та захисті міжнародного миру та безпеки, надало Туреччині додаткові можливості в рамках ООН та на міжнародному рівні. Туреччина, яка завжди була одним з найрішучіших прихильників принципів і цілей Статуту ООН і підтримує вирішення міжнародних проблем шляхом багатостороннього співробітництва, стала тимчасовим членом РБ ООН у 1961 році, після періодів 1951-1952 і 1952 років. 1954-1955 рр., а також під час свого тимчасового членства в РБ ООН, яке відбулося після майже півстолітнього інтервалу, вона брала участь у діяльності РБ ООН зі своїм зовнішньополітичним профілем, який поступово набирає багатства як за розміром, так і за змістом у міжнародній сфері. арені, і намагався зробити свій найкращий внесок у вирішення питань, які стоять на її порядку денному, багато з них на щоденній основі.

Як конкретний показник важливості, яку країна надає ООН, колишній міністр у справах ЄС і головний учасник переговорів посол Волкан Бозкір обіймав посаду президента 75-ї Генеральної асамблеї ООН з 14 вересня 2020 року по 14 вересня 2021 року. Президентство в Генеральній Асамблеї є найвищою виборною посадою в організації ООН, і пан Бозкір став першим громадянином Туреччини, який зайняв цю посаду за 75-річну історію ООН.

Ефективна гуманітарна дипломатія, яку Туреччина проводила в останні роки, також відображена в платформі ООН. Гуманітарна допомога, яка почалася у формі продовольчої допомоги деяким країнам у середині 1980-х років, набула значного імпульсу в останнє десятиліття та поширилася на багато регіонів світу, а також диверсифікувалася з точки зору кількості та якості, охоплюючи багато областей, крім їжі. Сьогодні турецька гуманітарна допомога набула міжнародного масштабу, а співпраця з міжнародними організаціями, що працюють у цій сфері, розширилася. Окрім двосторонньої гуманітарної діяльності, країна прагне продовжувати надавати допомогу через міжнародні організації, зокрема Управління ООН з координації гуманітарних питань (ОСНА) та Всесвітню продовольчу програму (WFP). У зв'язку з цим 1 липня 2014 року Туреччина була прийнята до складу Групи підтримки донорів ОСНА, яка є консультативним механізмом, до складу якого входять країни, які роблять найбільше добровільних пожертвувань Управлінню ООН з координації гуманітарних питань (ОСНА) і спрямована на формування гуманітарної політики, якої дотримується ОСНА.

Згідно зі Звітом про глобальну гуманітарну допомогу за 2022 рік, країна продовжує залишатися «найщедрішою країною у світі», виділивши 0,86% свого валового національного доходу на гуманітарну допомогу у 2021 році (з 2015 року). Так само з гуманітарною допомогою у розмірі 5,587 млрд доларів, яку надає країна посідає друге місце після США у 2021 році. Основну частку в цій сумі займає допомога, яка надається сирійцям у Туреччині.

Зважаючи на свій досвід у сфері міжнародної гуманітарної допомоги, Туреччина також підтримує зусилля, спрямовані на те, щоб зробити глобальну гуманітарну систему під проводом ООН більш справедливою та ефективною. У рамках особистої ініціативи попереднього Генерального секретаря ООН Пан Гі Муна 23-24 травня 2016 р. у Стамбулі вперше в історії відбувся Всесвітній гуманітарний саміт (ВГ) на рівні глав держав. Держава та Уряд під егідою президента Туреччини. Саміт, який проходив у форматі багатьох зацікавлених

сторін за участю країн-членів ООН, а також міжнародних організацій, неурядових організацій, академічного світу, приватного сектору та представників суспільств, які постраждали від криз, проходив у світлі доповіді під назвою «Єдине людство: спільна відповідальність», опублікованої Генеральним секретарем ООН 9 лютого 2016 р., забезпечив комплексне вирішення питань, спрямованих на подолання викликів, з якими стикається глобальна гуманітарна система в сучасних умовах, за участю всі учасники системи. З нагоди саміту пропозиції країни щодо вирішення проблем глобальної гуманітарної системи, її погляди на майбутнє системи та практику, яку вона реалізувала в цьому контексті, були представлені на зустрічах високого рівня, в яких президент Туреччини особисто був присутній та співголозував, а також міжнародні зустрічі та заходи, в яких брали участь міністри та старші керівники, спільно з представниками гуманітарної спільноти.

55 глав держав і урядів взяли участь у саміті, де були присутні 180 країн-членів ООН. Крім того, понад 60 міністрів і понад 40 міжнародних організацій взяли участь на рівні генерального секретаря / президента. Разом з іншими зацікавленими сторонами кількість учасників досягла 9 тисяч. Саміт, у якому взяли участь 900 представників ЗМІ, отримав широке висвітлення в міжнародних ЗМІ. Завдяки такому рівню участі DIZ став найбільшим самітом за межами штаб-квартири ООН у Нью-Йорку з найбільшою кількістю країн-учасниць одночасно.

В результаті прогресу в відносинах з ООН за останні роки Стамбул став центром ООН завдяки своїй близькості до таких регіонів, як Східна Європа, Кавказ, Центральна Азія, Близький Схід і Північна Африка, його легкість транспорту, а також центром економічних, фінансових і культурних перетворень став одним із головних елементів нашої політики щодо ООН. У результаті роботи з ООН на сьогоднішній день 12 організацій, перелічених нижче, створили присутність у Стамбулі:

- Регіональний офіс Фонду народонаселення ООН (UNFPA) для Центральної Азії та Східної Європи (EECARO)

- Програма розвитку ООН (ПРООН) Стамбульський міжнародний центр розвитку приватного сектору (ПРООН-ПСРПС)
- Регіональний офіс ООН Жінки для Європи та Центральної Азії
- Регіональний офіс ПРООН в Європі та СНД
- Регіональний офіс Міжнародного фонду сільськогосподарського розвитку ООН (IFAD) для Східної Європи та Центральної Азії
- Географічно відокремлений офіс Всесвітньої організації охорони здоров'я (DST) з питань готовності до гуманітарних і надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я
- Стамбульський офіс Управління ООН з координації гуманітарних питань (ОСНА)
- Глобальний центр спільних послуг ПРООН (GSSC)
- Офіс волонтерів ООН (UNV) в Європі та Центральній Азії
- Регіональний офіс Всесвітньої продовольчої програми (ВПП) у Стамбулі
- Регіональний офіс Міжнародної організації з міграції (МОМ) у Стамбулі
- Офіс Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) у Стамбулі

Внесок Туреччини в миротворчі операції, які є одним із найважливіших інструментів, доступних міжнародному співтовариству для підтримки міжнародного миру та стабільності, є конкретним прикладом співпраці з ООН. Країна входить до числа країн, які надають військовий і цивільний персонал до миротворчих операцій ООН, розгорнутих у різних частинах світу.

З іншого боку, події, що відбуваються на міжнародній арені з 1945 року, коли було створено ООН, роблять реформу Організації в різних сферах обов'язковою. Туреччина підтримує кроки, зроблені для кращого функціонування системи ООН, з переконанням, що ООН має й надалі

залишатися надією для всіх людей світу. У цьому контексті вона також підтримала зусилля з реформування трьох компонентів (мир і безпека, управління, розвиток), ініційовані Генеральним секретарем ООН Гутеррішем.

У той час як внесок Туреччини до загального бюджету ООН становив 0,617% у 2012 році, в рамках обов'язкових внесків держав-членів до бюджету ООН, визначених пропорційно рівням їхнього економічного розвитку, він перевищив 1 відсоток у 2013 році та досяг 1,328% бюджету ООН. Таким чином, країна піднялася з 25-го на 16-те місце серед країн, які роблять найбільший внесок в ООН. У цьому контексті в травні 2014 року вона стала членом Женевської групи, яка є неформальним утворенням, в якому беруть участь країни, які беруть участь у діяльності для забезпечення ефективного функціонування ООН і узгоджують адміністративні/фінансові питання. Туреччина входить до топ-20 країн, які роблять найбільший внесок до загального бюджету ООН у 2022 році.

Бажаючи зробити внесок в ООН на будь-якій платформі та в будь-якому випадку, Туреччина сповнена рішучості збільшити свій внесок у міжнародний мир, безпеку, стабільність і процвітання, а також надалі просувати свої зусилля щодо зміцнення основних принципів і цінностей, таких як права людини, демократія та верховенство права. У цьому контексті держава й надалі збільшуватиме свій дієвий та результативний внесок у діяльність ООН у всіх сферах.

Фінансове співробітництво між Туреччиною та ЄС

Фаза III IPA, яка охоплює 2021-2027 роки. Цей період, як і інші періоди, здійснюватиметься в рамках цілей покращення спроможності Туреччини щодо гармонізації з *acquis* ЄС та імплементації *acquis* та створення потенціалу для економічної та соціальної гармонії. У новому періоді, коли немає розподілу між країнами, загалом 14,2 мільярда євро коштів було виділено країнам-бенефіціарам за принципом справедливого розподілу.

Дії в цьому контексті:

- (i) Верховенство права, основні права, демократія
- (ii) Належне врядування, узгодження з Acquis, стратегічні комунікації та добросусідські відносини
- (iii) Зелений порядок денний і стале підключення,
- (iv) Конкурентоспроможність та інклюзивне зростання,
- (v) Регіональне та транскордонне співробітництво, згруповані під тематичними вікнами.

Рамкова програма ІРА III, яка є комплексним стратегічним документом Європейської Комісії щодо використання ЄС коштів ІРА протягом періоду ІРА III, і Документ стратегічної відповіді 2021, який описує план Туреччини щодо використання фінансової допомоги ІРА III для внеску в загальні та конкретні цілі, визначені в Рамковій програмі ІРА III. Вона була опублікована наприкінці року.

З метою виконання періоду ІРА III відповідно до Регламентів Європейського Союзу 17 жовтня 2022 року було підписано та затверджено Указом Президента № 6537 та опубліковано в Офіційному віснику № 32042 від 13 грудня 2022 року. Датою набрання чинності договором визначено 14 грудня 2022 року.

З іншого боку, Президентський циркуляр № 2023/11, який спрямований на реорганізацію поточної структури, встановленої Президентським циркуляром № 2019/20 щодо управління коштами Європейського Союзу в Туреччині та фінансової допомоги відповідно до вимог 2021 року -2027, підготовлено та опубліковано в Офіційному віснику № 32231 від 24 червня 2023 року.

Структури та функції, створені в Туреччині відповідно до Циркуляру, такі:

Національний координатор передвступної допомоги (NIPAC): Відповідає за загальну координацію програмування Директорату з фондів ІРА Європейського Союзу, моніторинг, оцінку та звітність щодо виконання.

Національний уповноважений спеціаліст (NAO): Міністерство казначейства та фінансів, як правило, несе відповідальність за фінансове управління коштами ІРА та забезпечення того, щоб операції здійснювалися регулярно та відповідно до законодавства.

Національний координатор програмного забезпечення відповідності: Управління стратегії та бюджету Президентства відповідає за нагляд за підготовкою заходів/програмних документів, що фінансуються в рамках ІРА III відповідно до національної політики, планів, програм і бюджетних процесів.

Керівний орган: відповідає за загальне управління відповідними тематичними пріоритетами в рамках тематичних вікон ІРА. Керівний орган призначає одну або кілька «Проміжних установ, відповідальних за фінансове управління» для виконання обов'язків з фінансового управління. Проміжні установи, відповідальні за фінансовий менеджмент, приймають усі рішення щодо виконання своїх обов'язків самостійно. Крім того, Керівний орган може призначити одну або декілька «Проміжних інституцій, відповідальних за управління політикою» для виконання управлінських обов'язків тематичного пріоритету, за який він відповідає.

Установа, відповідальна за сектор: підтримує Орган управління в процесах програмування, проведення тендерів, впровадження та моніторингу в рамках відповідного тематичного пріоритету.

Тимчасова установа, відповідальна за управління політикою: забезпечує технічну експертизу з програмування, реалізації, управління та контролю фінансової допомоги у визначених тематичних пріоритетах.

Проміжна установа, відповідальна за фінансове управління: як замовник, вона самостійно виконує обов'язки щодо тендерів, управління контрактами, платежів, бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Відділ координації боротьби з шахрайством: Державна наглядова рада відповідає за проведення перевірок, розслідувань та розслідувань щодо використання фінансових ресурсів, наданих ЄС.

Аудиторський орган: Обов'язком Ради контролерів Казначейства є перевірка функціональності та ефективності всіх систем управління та контролю

Однак для Туреччини посередництво є обов'язковим вибором, щоб не бути назавжди вигнаною з колишньої радянської республіки. Крім того, з припиненням поставок російських енергоресурсів уздовж Північного коридору співпраця з Путіним дозволяє Ердогану максимально використати анатолійський коридор. З цієї причини він також не схвалив санкції проти Москви.

Можливо, що ще важливіше, хоча Туреччина є супротивником Росії на Близькому Сході, в Центральній Азії та Африці, їй необхідно розвивати співпрацю з Москвою, щоб мати можливість підняти ціну за свою лояльність до Америки. Для Ердогана альянс зі США є функціональним «для бізнесу Туреччини». Мантра полягає в тому, щоб скористатися відволіканням Америки, щоб заповнити вакуум, залишений супердержавою, або навіть зіграти між Вашингтоном, Пекіном і Москвою, щоб отримати від них максимум.

Успіх Ердогана у стримуванні Росії в Сирії, Лівії, на Кавказі та в Центральній Азії змусив США проявити поблажливість щодо нового султана,

про що свідчить відмова Вашингтона від підтримки проекту трубопроводу EastMed.

Але імперські амбіції Ердогана стикаються з економічною реальністю. Зазнавши 80% інфляції та 50% девальвації турецької ліри, Ердоганоміка ще не принесла жодних переваг.

Його напористість на міжнародній арені лише частково можна пояснити диверсією, щоб відвернути увагу співгромадян від економічних проблем. Амбіції Туреччини навряд чи зникнуть зі зміною керівництва. Дисбаланс між амбіціями та засобами буде найкращою гарантією від експансіонізму Туреччини. [10]

2.3. Особливості сучасної політики пантюркізму

Пантюркізмом називають ідею об'єднання всіх тюркомовних народів Кавказу, Волго-Уралу, Криму, Західної та Середньої Азії під егідою великої турецької держави. На думку прихильників пантюркізму, тюркські народи мають певні спільні характеристики, такі як споріднені мови, нібито спільне походження та спільна історія, а також культурні традиції. Пантюркізм був натхненний лінгвістичними, етнолінгвістичними та расовими дослідженнями в європейських сходознавствах у ХІХ столітті. «Наукові» основи пантюркізму, які сьогодні відкидаються, сягають тогочасних «туранських досліджень». Терміни пантюркізм і туранізм спочатку часто вживалися як синоніми, хоча географічне охоплення останнього було більшим. Пантюркізм з'явився серед тюркських народів у Російській імперії, особливо у Волго-Уральському регіоні, у поєднанні з «національним пробудженням». Близько 1900 року пантюркізм також розвинувся в Османській імперії в рух за політичну незалежність. [6]

Прихід до влади у 2002 році Реджепа Таїпа Ердогана – колишнього адепта Міллі Горуса – та його ісламістської та консервативної Партії справедливості та

розвитку (ПСР) посилив процес національно-ісламської переорієнтації. Розділені цінностями, Ататюрка й Ердогана об'єднує той самий палкий націоналізм.

Основне припущення зовнішньої політики Туреччини, прийняте Ахметом Давутоглу, міністром закордонних справ з 2009 по 2014 роки, полягає в тому, що Анатолія є мостом між Європою, Африкою та Азією, а отже, геополітичні інтереси Анкари повинні здійснюватися через стратегічну глибину, яка охоплює три континенти.

Це означає, що безпека Анатолії має бути забезпечена в макрореєоні від Сараєво і Тріполі через Миколаїв і Багдад до Кабула, Могадішо і Карачі.

Тим не менш, у першому десятилітті століття доктрина стратегічної глибини застосовувалася через міжнародну економічну інтеграцію, м'яку силу та побудову контексту миру, що виражається гаслом «нуль проблем із сусідами». Неосманізм Давутоглу в його ліберальній версії мав на меті зробити Туреччину лідером Близького Сходу та отримати повноваження для її доступу до ЄС. Дійсно, після 11 вересня спроби зарахувати Туреччину як модель поміркованого ісламу отримали підтримку Вашингтона та європейських столиць.

М'яка сила, яка використовується через турецькі школи, і успіх турецьких телесеріалів сприяють створенню культурного гумусу, сприятливого для проникнення Анкари. Крім того, контракти з турецькими компаніями за кордоном і торговельні угоди є ще одним стовпом зовнішньої політики Анкари.

Пантюркізм здійснюється через Тюркську раду, яка сприяє співпраці між турецькомовними країнами. Мета Анкари полягає в тому, щоб розширити зв'язок між Туреччиною та Азербайджаном, об'єднаних договором про взаємну оборону, на всю Центральну Азію, включаючи Пакистан – який уже є близьким союзником – та Афганістан.

Балкани є ще одним регіоном, де Туреччина використовує свою історичну присутність і прагне відкрити свій шлях до Європи через мусульманський коридор Македонія-Албанія-Косово-Новий Пазар-Боснія. Ердоган відкрито втручається у виборчі кампанії країн регіону, підтримуючи протурецьких кандидатів. [9]

Безпосередня участь турецьких військових і сирійських найманців у нагірно-карабахському конфлікті на боці Азербайджану стала піком пантюркістської політики, яку агресивно проводить турецький лідер Реджеп Ердоган і його правляча Партія справедливості і розвитку з метою поширення впливу Анкари на тюркські країни. Держави регіонів Південного Кавказу та Центральної Азії. «Ми сьогодні тут святкуємо цю славу перемогу. Але звільнення Азербайджаном своїх земель від окупації не означає завершення боротьби. Боротьба, яка ведеться в політичній і військовій сферах, триватиме на багатьох інших фронтах», – сказав Ердоган під час параду перемоги в Баку в грудні минулого року після підписання мирної угоди, яка закріпила кінець бойових дій у Нагірному Карабасі. Таким чином, він однозначно підтвердив готовність Туреччини захищати свої геостратегічні інтереси всіма засобами, включно з військовою силою.

Зловісна згадка Ердогана про «інші фронти» дає зрозуміти саму суть зовнішньої політики сучасної Туреччини, яка намагається відновити свою колишню велич, використовуючи всі можливості в турбулентності, створеній однополярним світовим порядком, який розвалюється під проводом Сполучених Штатів. Дезінтеграційні процеси в Європі та зменшення ролі світових держав, які раніше не давали османським амбіціям вийти за національні кордони, дали Туреччині зелене світло для геополітичного реваншу. Однак для відновлення свого регіонального лідерства Анкара обрала досить сумнівні методи, зокрема поширення політичного ісламу та заохочення сепаратистських настроїв у країнах з тюркськими меншинами. [18]

Варто зазначити, що хоча ідеологія пантюркізму виникла ще до президентства Реджепа Ердогана, він є першим лідером у сучасній історії Туреччини, який енергійно реалізовував її найрадикальнішим чином.

Туреччина та озброєні формування, які Анкара взяла під своє крило, проводять послідовну політику терору проти курдського населення в районах Північної Сирії, захоплених під час турецької інтервенції. На окупованих територіях поширені етнічні чистки, вбивства та викрадення курдських підприємців і землевласників з метою подальшого перерозподілу їх власності між підтримуваними Туреччиною угрупованнями. За даними правозахисників, протягом трирічного періоду турецької окупації Афріна було вбито 674 цивільних, понад 7300 викрадено і 300 000 вимушено переселено. Крім того, турецькі компанії вирубали понад 314 тис. оливкових дерев і пограбували понад 70 археологічних пам'яток.

Крім курдів, минулого року від тюркського націоналізму постраждали також вірмени Нагірного Карабаху. Туреччина направила тисячі сирійських найманців для підтримки азербайджанських військ у боротьбі за спірний регіон. Нагірний Карабах вважається частиною Азербайджану, але з 1994 року він має квазінезалежний статус, користуючись захистом Вірменії. Протягом трьох місяців запеклих зіткнень Азербайджану вдалося здобути перевагу за активної підтримки Туреччини та змусити прем'єр-міністра Вірменії Нікола Пашиняна підписати угоду, яка закріпила контроль Баку над окупованими територіями.

Військові експерти стверджують, що перемогу Азербайджану Анкара розцінила як доказ правильності своєї зовнішньої політики. Це також було стратегічно важливим з точки зору отримання Туреччиною прямого виходу до Каспійського моря та регіону Центральної Азії через Нахічеванську автономну область, Нагірний Карабах і основні землі Азербайджану для подальшої експансії в тюркські країни. [7]

Синтез пантюркізму з неоосманізмом показує, що важлива частина турецького керівництва сьогодні вірить, що воно очолює або має очолювати міжнародну ісламську спільноту. Ця тенденція була слабо виражена після розпаду Радянського Союзу в 1991 році, коли вперше з'явилися карти, що показують ширшу турецько-азіатську дугу, і стосувалися націй, які були частиною Радянського Союзу та розвинулися в незалежні національні держави. По суті, вона з'явилася в 2015 році, коли Ердоган почав співпрацювати з ультраправою Партією націоналістичного руху (МНР) Девлета Бахчелі, і прискорилося після 2016 року.

Пантюркізм – це політична і націоналістична утопія. Через посилення на політичну та адміністративну історію Османської імперії висловлюється бачення, згідно з яким світ стає кращим, коли турецький народ відіграє провідну роль. До цього прагнення додається неоосманізм. Ці два ідеали доповнюють один одного, оскільки неоосманізм пропонує культурний зміст політичному баченню пантюркізму. У ньому стверджується, що османська культура була розширена після прийняття ісламу турками і поширюється від Західного Китаю та Сибіру до Боснії. Іслам стає невід'ємною частиною національної ідентичності. Це спроба відновити та переробити стару версію національної ідентичності, від якої відмовився кемалізм. Тенденція до турецької винятковості, яка чинить опір «інтеграції» в західну структуру, потужна і чітко виражена Ердоганом, навіть якщо «європейська відповідь» є настільки ж сильною в турецькому суспільстві. [22]

У цьому контексті в турецьких підручниках є сильна присутність концепції джихаду (священної війни) і законів шаріату. Це не слід неправильно тлумачити як припущення про те, що закон шаріату запроваджується в повному обсязі, або що більшість турків приймає його в повному обсязі. Шаріат також не означає просто «тілесне покарання», як вважають деякі на Заході. Це різноманітний набір правил, де одні підтримуються, а інші ігноруються. Небагато мусульман – лише дуже благочестиві – застосовують закони шаріату в повному обсязі, як це може

статися в інших релігіях, де подібні меншини дотримуються суворіших принципів. Однак зростаюча актуальність законів шаріату в донедавна світській Турецькій республіці викликає здивування, як це було б у випадку, якби грецька система освіти почала зосереджуватися на Старому Завіті.

Разом із видаленням розділів про теорію еволюції Дарвіна з турецьких підручників для середньої школи, учнів навчають, що прихильник ісламу не може бути справді благочестивим, якщо він не бореться за свою релігію. Звичайно, як би шокуюче це не здавалося Заходу, ми повинні пам'ятати, що подібні зв'язки між богами, святими, війною та битвами спостерігалися протягом століть у всіх країнах і цивілізаціях (а не лише під час хрестових походів). Звичайно, Туреччина зараз переживає період, коли ці зв'язки висвітлюються, тоді як у той же час ця семантика похитнулася в Європі та Греції, проте її не залишили. [25]

Головною метою архітекторів нової освітньої політики Анкари є об'єднання релігії та націоналізму з метою прищеплення новому поколінню національної свідомості з націоналістичними елементами. Саме тому концепція джихаду не обмежується релігією, а набуває націоналістичного виміру, оскільки включає «захист батьківщини». «Турецький культурний басейн» визначається як територія від Центральної Азії до Адріатики. Турецький суверенітет неявно й ретельно виражений, оскільки він пов'язаний із відбитком османської цивілізації протягом останніх шести століть.

У Греції, де ми часто встановлюємо грецький відбиток тисячоліть у всьому західному світі, можливо, не слід вважати незрозумілим те, що турки намагаються відстежити свою присутність у неодмінно коротшому часі та просторі, оскільки охоплення та величина історія османської цивілізації (чи майже будь-якої іншої) явно не схожа на історію грецької культури. Грецька та греко-християнська цивілізації назавжди позначили Іонічне узбережжя та Дарданелли (від монастиря Сумела в Трабзоні до Вселенського Патріархату Константинополя та Бібліотеки Цельсія), навіть якщо ці особливі відбитки

цивілізації між двома культурами в географічному просторі Територія сучасної Туреччини не могла бути в авангарді сучасної турецької освітньої політики.

Також не звертається увага на важливу роль Греції в управлінні імперією, особливо в розквіті її перших століть. Однак існує також негативний зсув, коли курдська мова більше не пропонується як вибір у більшості турецьких шкіл, тоді як освітня система розподіляє громадян на три чіткі категорії: благочестиві (мусульмани), лицеміри (мусульмани, які облягають благочестивих спокуса) і невірних (усі немусульмани).

Нарешті, перший тиждень кожного навчального року присвячений засудженню спроби державного перевороту 2016 року, а її невдача відзначається читаннями, вибраними з літератури, історії, соціальних і релігійних досліджень.[8]

Афіни представлені як автократична централізована влада, яку звинувачують у забороні грецьким мусульманам купувати або орендувати нерухомість, ворожому ставленні до турецької мови, оточенні так званих «турецьких сіл», введенні суворих податків та конфіскації власності. Стамбульський погром проти грецької громади міста 1955 року взагалі не фігурує.

Згідно зі звітом британських та ізраїльських інститутів, постійні зауваження щодо конфлікту між Грецією та Туреччиною, в епіцентрі якого стоїть Кіпр, зовсім не змінилися і збереглися в нових виданнях книги.

Також привернуло увагу включення до підручника «Сучасна історія» опису Сполучених Штатів як «держави-прихильника тероризму». Вашингтон «заслужив цю честь», підтримуючи сирійських курдів. Це перший випадок, коли США негативно згадуються в турецькому освітньому підручнику. [8]

РОЗДІЛ 3

ТУРЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ ПОСТ-БІПОЛЯРНОЇ ДОБИ

Туреччина традиційно надає великого значення політиці альянсів через своє географічне розташування та місце в розподілі влади в міжнародній системі. Хоча географія Туреччини забезпечує їй стратегічну перевагу, вона також створює багато проблем через зони нестабільності навколо неї. Поєднання азіатського та європейського континентів, контроль над такими точками сполучення, як Босфор і Дарданелли, а також сусідство з такими регіонами, як Балкани, Кавказ і Близький Схід, дозволяють Туреччині сприйматися як потенційно важливий союзник у різноманітних ініціативах альянсу. З іншого боку, Туреччина постає як актор, який може створити безпеку та скористатися перевагами та недоліками свого географічного положення завдяки своїй демократичній політичній системі, сильній армії, динамічній економіці та багатим людським ресурсам. Усе це робить Туреччину цінним потенційним союзником не лише для НАТО, членом якої вона є, але й для будь-якої організації альянсу.

Найважливішим компонентом альянсної політики Туреччини є членство в НАТО. Після Другої світової війни прохання Радянського Союзу про базу та спільну оборону в протоках і поступка Карса та Ардахану серйозно посилили сприйняття Туреччиною загрози. У відповідь на загрозу, виражену залякуванням і стратегіями залякування Радянського Союзу, Туреччина стала членом НАТО в 1952 році; Відтоді вона є незамінним оборонним союзником у Альянсі завдяки своїй військовій потужності та внеску.

Зі своїм членством в НАТО Туреччина, природно, вступила в стратегічне партнерство в сфері безпеки зі США, оскільки на сьогоднішній день є найсильнішою країною в альянсі. Під час холодної війни на території Туреччини були створені бази, здатні працювати в оперативному, розвідувальному та

матеріально-технічному аспектах. Серед них і база Інджирлік, яка продовжує існувати й сьогодні. У свою чергу США зробили внесок у модернізацію Збройних сил Туреччини шляхом різноманітної військової допомоги та угод з оборонною промисловістю, а в деякі періоди надавали економічну допомогу. З іншого боку, військова та розвідувальна діяльність США зі своїх баз у Туреччині призвела до напруженості у турецько-радянських відносинах, і це посилювало тенденцію турецьких осіб, які приймають рішення, контролювати діяльність Америки. Подібним чином, бажання США здійснювати військову та розвідувальну діяльність на Близькому Сході з баз у Туреччині у багатьох випадках блокувалося Туреччиною. Тут Туреччина справедливо стверджувала, що цільовий район операції, про який йде мова, є операційною зоною, що не входить до НАТО, і тому бази не можуть бути використані. [25]

З розпадом Радянського Союзу та закінченням холодної війни в міжнародній системі виникла однополярність, сформована американською гегемонією. Ця ситуація глибоко вплинула та змінила міжнародне середовище безпеки, європейську архітектуру безпеки та пріоритети НАТО. У той час як міжнародна система трансформувалася в середовище, де домінували оптимізм і лібералізм, європейська архітектура безпеки була реконструйована з урахуванням можливості Росії, яка виникла після розпаду СРСР, перетворитися на потенційного партнера. Виходячи з цього, НАТО опублікувала свої нові стратегічні концепції та розпочала свою трансформацію з організації колективної оборони на організацію колективної безпеки. До сьогодні НАТО все більше починає надавати значення системі цінностей, а не стратегічним розрахункам. Базуючись на своїх місіях, що розширюються, таких як врегулювання кризових ситуацій і безпека на основі співпраці, НАТО все більше почала здійснювати діяльність за межами зони дій протягом зазначеного періоду.

Одним із найважливіших пріоритетів Туреччини в НАТО, що змінюється та трансформується, було забезпечення того, щоб альянс відігравав більш активну та ефективну роль у боротьбі з тероризмом. Незважаючи на те, що

Туреччина зробила значний внесок у звичайну оборону та стримування альянсу, вона не змогла знайти підтримки, на яку сподівалася, з боку своїх союзників по НАТО у боротьбі з тероризмом, особливо з РПК. Навпаки, РПК діяла вільно, особливо на території західноєвропейських союзників Туреччини по НАТО, і мала можливість брати участь у широкомасштабній діяльності, такої як відмивання грошей, торгівля наркотиками, вербування та пропаганда. Крім того, інтенсивна військова, економічна та освітня підтримка, яку США надають YPG, сирійському відділенню РПК на півночі Сирії, призвела до серйозного посилення сприйняття Туреччиною загрози та призвела до глибокої кризи довіри до Туреччини. американські відносини. [26,27]

У зв'язку з цією проблемою, з якою стикалися від минулого до сьогодні, Туреччина заявила, що підтримає заявки Швеції та Фінляндії на членство в НАТО після нападу Росії на Україну в обмін на те, що ці країни будуть більше боротися з тероризмом. З цими країнами було підписано тристоронній меморандум, спрямований на вирішення проблем безпеки Туреччини. У подальшому Туреччина схвалила заявку Фінляндії на членство в НАТО та оголосила, що підтримає членство Швеції. Через важливість, яку вона надає альянсу НАТО, Туреччина історично підтримувала процеси розширення альянсу, але через стрімке зростання загрози тероризму їй довелося вимагати більш ефективної та активної співпраці. У цьому сенсі співпраця всередині НАТО та координація у боротьбі з тероризмом поставили себе на перше місце в порядку денному зовнішньої політики Туреччини та відносин із альянсом.

Російсько-українська війна, яка почалася з нападу Росії в лютому 2022 року, розірвала архітектуру європейської безпеки та спричинила різні виклики політиці альянсу Туреччини. Зважаючи на свої національні інтереси, Туреччина вважає за краще проводити зважену політику щодо війни, надаючи оборонну підтримку Україні згідно з підписаною перед війною угодою, вона не бере участі в санкціях проти Росії.

Туреччина назвала операцію вторгнення, яку Росія назвала «спеціальною військовою операцією», «війною» і закрила турецькі протоки для проходу військових кораблів відповідно до Конвенції про протоки Монтре. Ця акція обмежила присутність російського флоту в Чорному морі і запобігла розгортанню війни на морі.

З іншого боку, Туреччина організувала мирні переговори між Росією та Україною, сприяла обміну полоненими та допомогла пом'якшити спричинену війною глобальну продовольчу кризу, піонеруючи угоду про зерно. У результаті, окрім постійного значного внеску в НАТО, її розвиток стратегічних альянських відносин поза межами НАТО та її збалансована політика щодо російсько-української війни вказують на те, що традиційне розуміння багатосторонності та політики балансу в зовнішній політиці Туреччини продовжує залишатися сильним. реалізовано.[11]

Президент Реджеп Таїп Ердоган звернувся до сторін 21 січня 2022 року, за місяць до початку війни між Росією та Україною, яка зараз здається неминучою; «Ми готові бути посередником». З тих пір цей заклик став якорем позиції Анкари в конфлікті. Ердоган повторював свої дзвінки перед початком війни та в найгарячіші дні війни.

Зусилля Туреччини в цьому напрямку зробили конкретні кроки. Ще до того, як війна завершила свій перший місяць, сторони зібралися на Дипломатичному форумі в Анталії 11-13 березня. Міністр закордонних справ Росії Сергій Лавров зустрівся з українським колегою Дмитром Кулебою. Із зустрічі нічого не вийшло.

29 березня в Офісі президента Долмабахче відбулася зустріч переговорних делегацій України та Росії. Ердоган сказав: «З першого дня кризи ми докладаємо зусиль на всіх рівнях, щоб запобігти ескалації. «Ми продемонстрували чесну позицію, яка захистила права і закони обох сторін», - сказав він.

Туреччина продовжувала виступати посередником і приймати переговори між сторонами.

У своєму Telegram-акаунті Міноборони Росії повідомило, що 3 квітня 2022 року на прохання Ердогана було відкрито гуманітарний коридор для евакуації мирного населення в українському Маріуполі.

Обмін полоненими приблизно 200 осіб відбувся 21 вересня 2022 року. За словами Ердогана, обмін відбувся в результаті переговорів з двома лідерами.

11 січня 2023 року в Анкарі відбулася зустріч Уповноваженого з прав людини Росії та українського омбудсмена. Головний громадський омбудсмен Шереф Малкоч також взяв участь у зустрічі. Повідомляється, що під час зустрічі обговорювалися такі питання, як вирішення гуманітарних проблем, обмін полоненими, ситуація з пораненими та зниклими безвісти.

8 липня 2023 року командири батальйону «Азов», які тривалий час чинили опір Росії в Маріуполі, повернулися до країни. 5 командирів утримувалися в Туреччині згідно з домовленістю під час обміну полоненими.

Однією з найважливіших подій, посередником якої стала Туреччина, була Угода про зерновий коридор.

Через міни, залишені в Чорному морі під час війни, запаси зерна в Україні, одному з найбільших у світі експортерів зерна, не могли безпечно транспортуватися. У липні 2022 року було досягнуто домовленості про створення коридору з ініціативи Туреччини та ООН.

Угода тривала рік. Росія вийшла з угоди в липні 2023 року на тій підставі, що не були усунені перешкоди для продажу її продуктів харчування. У цьому процесі на ринки було транспортовано 32 мільйони тонн зерна та досягнуто зниження світових цін на продовольство.

Зерновий коридор також мав вирішальне значення для Туреччини. Туреччина, один із провідних у світі експортерів продуктів переробки зерна, таких як макарони, закупає значну частину сировини в Україні та Росії.

У Туреччини також були невдалі спроби. Заклики до припинення вогню не були виконані.

Запрошення Анкари, яка хоче прийняти президента Росії Володимира Путіна, поки що залишилися без відповіді. Очікувалося, що Путін буде в Туреччині 12 лютого, але візит не відбувся.

Агентство Reuters на основі російських ЗМІ повідомило, що візит планується провести наприкінці квітня або не раніше, ніж на початку травня. Прес-секретар Кремля нагадав, що жодної дати не було оголошено, і сказав, що ніякого перенесення немає і що дата ще уточнюється.

Туреччина проводить політику балансу на лінії Москва-Київ з моменту анексії Росією Криму в 2014 році. З одного боку, вона продає Україні безпілотні літальні апарати (БПЛА), а з іншого – виступає проти санкцій проти Росії.

Оскільки Анкара не повністю дистанціювалася від Москви, вона сама підпадає під санкції Заходу або постраждала від санкцій проти Росії.

Тож наскільки успішна Туреччина з точки зору її позиції? Чи можливе посередництво, яке могло б привести до миру між двома країнами?

Війна в Україні – це ще одна можливість, якою скористалася Туреччина, щоб підвищити свою переговорну силу.

Спроба тотального вторгнення Росії в Україну завершується другим рік. Протягом двох років, що пройшли під тінню окупації та військових злочинів, Туреччина продовжувала залишатися важливим партнером України.

Анталійський дипломатичний форум відбувся 11-13 березня 2022 року, якраз на початку спроби тотального вторгнення Росії в Україну. Міністри закордонних справ Росії Сергій Лавров та Міністри закордонних справ України

Дмитро Кулеба провели зустріч під керівництвом Міністра закордонних справ Турецької Республіки Мевлюта Чавушоглу. Цю зустріч, що відбулася на третьому тижні війни, вважали піонером кроків до миру. Після цієї зустрічі було проведено багато зустрічей у Туреччині.

Туреччина не залишилася байдужою до питання обміну полоненими, яке було ще однією важливою проблемою під час війни. У результаті зустрічей президента Ердогана з лідерами двох ворогуючих країн обміни полоненими здійснювалися неодноразово під час процесу.

Найважливішим збройним експортом Туреччини в Україну за останні роки були БПЛА TB2 Bayraktar. Після 12 TB2 Bayraktar SİHA, проданих Baykar Makina у 2019 році, було вирішено продати ще 24 одиниці в період 2021-2022 років. Також в Україну продавали розумні боєприпаси Roketsan Mam-1 і Mam-с, які використовувалися в БПЛА Bayraktar.

В результаті рішення, прийнятого між країнами в січні 2022 року, було вирішено, що BAYKAR відкриє завод в Україні. Генеральний менеджер BAYKAR Technology Халук Байрактар надав інформацію про це британській інформаційній службі Reuters на Всесвітньому оборонному ярмарку, який відбувся в Ер-Ріяді, столиці Саудівської Аравії, 7 лютого 2024 року. Байрактар сказав: «Наша фабрика будується. Нам потрібно близько 12 місяців, щоб завершити будівництво. Потім ми перейдемо до внутрішньої техніки, обладнання та організаційної структури. Фабрика в Україні є великою фабрикою, ми плануємо зайняти приблизно 500 Людей »

Одним із важливих напрямків співпраці між Україною та Туреччиною було забезпечення безпеки в Чорному морі. Ініціатива Турецької Республіки щодо розмінування Чорного моря, що зробить великий внесок у безпеку судноплавства в регіоні, була оцінена Україною.

Хоча співпраця між Україною та Туреччиною в галузі оборонної промисловості не припинилася після війни, двигуни, які були потрібні

Туреччині, продовжувала забезпечувати Україна, а техніка та обладнання, які вчасно надійшли з Туреччини в Україну, відіграли вирішальну роль у війні.

У 2023 році контакт між Україною та Туреччиною продовжився. Меморандум про взаєморозуміння у сфері стратегічних галузей був підписаний під час візиту президента України Володимира Зеленського до Стамбула в липні 2023 року. Під час цього візиту президент Туреччини Реджеп Таїп Ердоган дав зелене світло членству України в НАТО. Ердоган заявив, що Україна заслуговує на членство в НАТО.

Президент Ердоган отримав високу світову оцінку за своє посередництво у спробі тотального вторгнення Росії в Україну та його заклики до миру. Президент Ердоган був висунутий на Нобелівську премію миру багатьма країнами за його мирні зусилля. [30]

Через війну з боку Росії та спробу окупації всієї української території українське зерно не могло експортуватися на світовий ринок і світ опинився на порозі продовольчої кризи. Türkiye засукала рукави, щоб запобігти глобальній продовольчій кризі, спричиненій Росією. Туреччина, яка від початку війни відігравала роль посередника, двічі приймала українську та російську військові делегації в Стамбулі під егідою ООН.

Тримання Росії подалі від проток Босфор і Дарданелли є постійним геополітичним імперативом Туреччини. Напади Росії на Україну є невдачею для Анкари, яка засудила Росію в ООН, закрила протоки та заблокувала свій повітряний простір для російських літаків, що прямують до Сирії. Це пояснює, чому Туреччина допомагає Україні протистояти, постачаючи їй безпілотники та корвети.

Отже, що отримала і втратила Туреччина в цьому бурхливому процесі? Чи стійка позиція, яку вона зайняла?

Вона втратила політику регіональної безпеки в Чорному морі та його околицях. Створення регіонального механізму безпеки з центром у Туреччині,

який включатиме Росію, наразі не розглядається. Що перемогло; Туреччина зберегла баланс. Він надавав великого значення конвенції Монтре, ввів угоду в дію в перший тиждень війни, закриття Чорне море, і після його закриття за два роки, що минули, здається, що російський флот був вищим флотом у Чорне море, вони втратили щонайменше 12-13 своїх кораблів, і їм було неможливо ні увійти, ні вийти. Туреччина змінила рівновагу в Чорному морі. Це розвивалося на користь Туреччини. Він створює нові механізми співпраці з прибережними країнами, і його регіональне значення, ймовірно, зросте після закінчення війни. Зриву в торговельно-економічних відносинах немає, навпаки, обсяг торгівлі з Росією почав зростати з 30-35 мільярдів доларів до 75-80 мільярдів доларів. "Військово-технічна співпраця з Україною почала відкривати нові можливості" [12]

17-18 квітня в Брюсселі відбулася зустріч лідерів ЄС. На цьому саміті обговорювалося багато питань, від економічних труднощів до геополітичної напруги, від субсидій конкурентів до швидкого переходу на зелені та цифрові технології. Також на саміті були прийняті деякі рішення щодо України, Близького Сходу та Туреччини. На саміті лідерів ЄС, який відбувся 17-18 квітня 2024 року, Верховний представник і Комісія прийняли рішення, беручи до уваги «Спільне комюніке про стан політичних, економічних і комерційних відносин між ЄС і Туреччиною». Відповідно, було зазначено, що ЄС має стратегічний інтерес у розвитку відносин з Туреччиною на основі співпраці та взаємної вигоди в стабільному та безпечному середовищі у Східному Середземномор'ї. Хоча було наголошено, що ця форма відносин має розвиватися «поступово, пропорційно та оборотно», було оголошено, що для цього було дано вказівку Комітету постійних представників (COREPER). Водночас було зазначено, що за конструктивної участі Туреччини можна буде розвивати різні напрямки співпраці, які обговорювали Боррель і Вархелі в доповіді. Було підкреслено, що сторона ЄС надає важливості відновленню переговорів щодо врегулювання

Кіпру та досягненню прогресу для подальшого розвитку співробітництва, про яке йдеться, і що ЄС готовий відігравати активну роль у цьому відношенні.

Це рішення відновлює діалог ЄС-Туреччина на високому рівні з економіки, енергетики та транспорту, який було призупинено у 2019 році; Відновлення зустрічей Ради асоціації та політичного діалогу високого рівня Туреччина-ЄС на рівні міністрів; Це може сприяти реалізації порядку денного між Туреччиною та ЄС у найближчий період, у рамках якого можна збільшити кількість галузевих діалогів на високому рівні щодо клімату, міграції та безпеки, охорони здоров'я, сільського господарства, досліджень та інновацій. [29]

ВИСНОВКИ

Отже, провівши аналіз зовнішня політика Туреччини у контексті внутрішніх та зовнішніх взаємовпливів ми можемо зробити наступні висновки, що вступаючи в третє десятиліття цього століття, ми спостерігаємо, що дискусії про зовнішньополітичну орієнтацію Туреччини та її місце у світовій системі посилюються. Насправді ця дискусія актуальна і для інших країн світу через послаблення Сполучених Штатів як глобальної гегемонської держави та піднесення Китаю як економічної та політичної наддержави. Однак радикальні кон'юнктурні трансформації, яких зазнала Туреччина під впливом регіональних і внутрішньополітичних подій, виявили набагато більш заплутаний ландшафт зовнішньої політики.

У Туреччині, особливо після спроби державного перевороту 15 липня та президентської системи правління, дискусії з цього приводу стали активнішими в рамках нового «бачення» внутрішньої та зовнішньої політики, прийнятого урядом з 2016 року. Що цікаво, так це те, що Партія АК, яка одноосібно перебуває при владі майже двадцять років, не має стійкої орієнтації та дотримується курсу, на який можуть легко вплинути циклічні події. Хоча очікується, що протягом цього періоду уряд дозріє у своїй зовнішньополітичній орієнтації, можна говорити про чотири різні зовнішньополітичні періоди, які не демонструють послідовності та цілісності з точки зору базової орієнтації, географічного фокусу та цілей. Зовнішня політика після 2016 року відрізнялася від інших періодів не лише фокусом і основними цілями, але й стратегічною віссю, з ефектом втрати урядом риси «одноосібності».

У сторіччя Турецької Республіки президент Ердоган, який керував Туреччиною протягом останніх двох десятиліть, оголосив про нову перспективу зовнішньої політики для Туреччини у другому столітті. Він назвав довгострокове

зовнішньополітичне бачення «століттям Туреччини» та заявив про свою рішучість побудувати «Туреччину вісь». Після запеклої боротьби проти внутрішньої та міжнародної опіки президенту Ердогану вдалося досягти незалежності у зовнішній політиці Туреччини. Анкара створила потужну економіку та збільшила свій військовий потенціал на національному рівні. Крім того, вона покращила свої відносини як з тюркськими, так і з мусульманськими країнами та почала проявляти ініціативу та відігравати провідну роль на регіональному рівні. Крім того, Туреччина диверсифікувала свої відносини з іншими акторами та підвищила свій статус на глобальному рівні. У рамках цієї перспективи вона почала робити свій внесок у вирішення глобальних проблем і відігравати впливову роль у міжнародних організаціях.

Можна розглядати бачення під назвою «Століття Туреччини» як грандіозний задум більш могутньої країни. Бачення сигналізує про намір уряду Партії справедливості та розвитку та президента Ердогана розпочати нові програми та проекти, які формуватимуть наступне століття. Іншими словами, бачення представляє маніфест «нового світового порядку», який визначає Туреччину як регіонального лідера та впливового гравця в усьому світі. Водночас це заклик до світових держав припинити втручання у внутрішні справи країни. Демонструючи свою готовність стримувати будь-яку внутрішню чи зовнішню загрозу за допомогою власних ресурсів і потенціалу, Туреччина сповнена рішучості сигналізувати про свою зростаючу силу та вплив в епоху глобальної політики сили та нестабільності.

Перебудувавши свою внутрішню та зовнішню політику відповідно до вищезазначеного бачення, Туреччина диверсифікувала свою зовнішню політику, щоб збільшити свою державну спроможність і продемонструвати свій намір застосувати цілісний підхід, як це роблять інші глобальні держави. Завдяки введенню додаткових зацікавлених сторін, які сприяли б зусиллям щодо максимізації інтересів Туреччини через реалізацію зовнішньої політики в межах

їхніх відповідних сфер відповідальності, країна обрала більш складний, але більш інклюзивний підхід до зовнішньої політики.

У «Столітті Туреччини» основною метою зовнішньої політики Туреччини є побудова Турецької осі на основі принципів справедливості, стабільності, інклюзивності, багатосторонності та верховенства міжнародного права. Президент Ердоган сказав про це на церемонії оприлюднення візійного документа: «Ми поділяємо з людством те, що Століття Туреччини являє собою революцію, яка принесе демократію, розвиток, мир і добробут у всьому світі, починаючи з нашої країни та нашого регіону. .» Туреччина прагне побудувати цю вісь, використовуючи всі свої різні ідентичності (тюркську, мусульманську, близькосхідну, європейську тощо) одночасно й активно. Граючи активну роль в управлінні регіональними та глобальними кризами протягом останніх двох десятиліть, країна продовжує ставати впливовим гравцем у глобальній боротьбі за владу, яка постійно поглиблюється та постійно загострюється.

Підсумовуючи, у рамках своїх зусиль з побудови Турецької осі Туреччина прагне стати країною з державним потенціалом і потужною економікою для проведення незалежної зовнішньої політики та мати військову міць для стримування внутрішніх і зовнішніх загроз і дипломатичних інструментів для брати участь у регіональному та глобальному розвитку. Головною метою цього плану є сприяння національній безпеці, досягнення регіонального лідерства та побудова справедливого глобального порядку. У той же час Туреччина наголошує на важливості не повторення помилок ХХ-го століття і закликає формувати наступне століття на основі спільних цінностей і загального розуму. Після реструктуризації своїх офіційних інституцій і збільшення спроможності досягти цих цілей, Туреччина продовжуватиме використовувати всі наявні в її розпорядженні ресурси для досягнення своїх національних цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Fatih Ceylan . Yeni Çağın Eşiğinde Türk Dış ve Güvenlik Politikaları – Fatih Ceylan Aralık 10, 2022 <https://www.uikpanorama.com/blog/2022/12/10/fc/>
2. Samet Can ASLAN Türkiye Devletinin Temel Nitelikleri Nisan 4, 2018 <https://hukukiblog.com/kamu-hukuku/turkiye-devletinin-temel-nitelikleri/>
3. Başvuru Tarihi:, Kabul Tarihi: Cumhur İttifakı Oluşum Sürecinde Ak Parti ve MHP Liderlerinin Nasıl Bir. İkna Dili Kullandığı; Parti Grup Toplantıları Örneği. How The Ak Party and MHP Leaders Used Conversation in the Republic. Alliance Formation Process; Party Group Meetings Example <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/840371>
4. Murat Yılmaz. Muhalefetin Seçim Stratejileri Mart 2024 <https://kriterdergi.com/yazar/murat-yilmaz>
5. Murat Yılmaz. Türkiye’de Ol(a)mayan Sol: “Fakat Bu Böyle Gider / Hatalar Tekrar Eder” Kriter Mart 2022 / Yıl 6, Sayı 66 <https://kriterdergi.com/yazar/murat-yilmaz/turkiyede-olamayan-sol-fakat-bu-boyle-gider-hatalar-tekrar-eder>
6. CHP, HDP, İYİ Parti ve SP’nin Anayasa Hazırladığı Doğru Mu? <https://www.dogrulukpayi.com/dogruluk-kontrolu/chp-iyi-parti-hdp-ve-sp-nin-anayasa-hazirladigi-ve-bu-anayasanin-maddelerine-yonelik-iddia>
7. Suriyeliler Devletten Maaş Alıyor mu? Haberler1 Ocak 2022 <https://multeciler.org.tr/suriyeliler-devletten-para-aliyor-mu/>
8. T.C. YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER DOKTORA PROGRAMI DOKTORA TEZİ NEOKLASİK REALİZM VE TÜRKİYE’DE DIŞ POLİTİKANIN SÜREÇSEL ANALİZİ İSTANBUL 2020

9. “TÜRKİYE YÜZYILI”NDA MİLLİ DIŞ POLİTİKA <https://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa>
10. The geopolitics of Turkey <https://www.geopoliticaldispatch.com/p/the-geopolitics-of-turkey>
11. Pan-Turkism. by Berna Pekesen Original in German, displayed in English ▼
Published: 2019-01-29 <https://www.ieg-ego.eu/en/threads/transnational-movements-and-organisations/international-organisations-and-congresses/pan-ideologies/berna-pekesen-pan-turkism>
12. Pan-Turkism as a Rising Threat to Regional Stability. Alaeddin Saleh.
FEBRUARY 6, 2021
<https://moderndiplomacy.eu/2021/02/06/pan-turkism-as-a-rising-threat-to-regional-stabilit>
13. Pavlos Papadopoulos. ANALYSIS. Encroachment of Pan-Turkism in education
21.05.2021 <https://www.ekathimerini.com/in-depth/analysis/1161388/encroachment-of-pan-turkism-in-education/>
14. Turkey’s imperial ambitions between dreams and reality By Gaetano Massara On
Aug 10, 2022 <https://aspensiaonline.it/turkeys-imperial-ambitions-between-dreams-and-reality/>
15. Politics of Modern Turkey. Edited By Ali Carkoglu, William Hale
16. DOSYA | Kriter Kasım 2023 / Yıl 8, Sayı 84. Türkiye’nin Yüzyıllık İttifak Politikaları <https://kriterdergi.com/dosya-100-yil/turkiyenin-yuzyillik-ittifak-politikalari>
17. Rusya-Ukrayna Savaşı’nın 2. yıldönümü: Türkiye nasıl etkilendi? 23 Şubat 2024.
Onur Erdoğan
18. Anık, C. (2000). Siyasal İkna. Ankara: Vadi Yayınları.
19. Ete, H. (2018, Mayıs-Ağustos). 24 Haziran Seçimleri:Yeni Sistemin Siyaseti ve Sosyoloji. Muhafazakar Düşünce(54), 293-321.
20. Gülbahar, Y., & Alper, A. (2009). Öğretim Teknolojileri Alanında Yapılan Araştırmalar. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 93-111.

21. <http://www.cumhuriyet.com.tr>. (2016, Ekim 11). Aralık 29, 2018 tarihinde http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/613892/Bahceli_den_baskanlik_sistemine_yesil_isik.html adresinden alındı <http://www.milliyet.com.tr>.
22. <http://www.milliyet.com.tr/son-dakika-haberleri-demokrasi-siyaset-2290903/> adresinden alındı
23. <https://www.ntv.com.tr>. tarihinde <https://www.ntv.com.tr/turkiye/son-dakika-erken-secim-tarihi-24-hazirancumhurbaskani-erdogan-cikladi,JO6AO4kGwkWDg5NG7DilHQ> adresinden alındı
24. M., N., & Duran , H. (2018). Dünya Başkanlık Sistemi Uygulamaları. Seta Dergisi, 208.
25. Madran, H. (2012). Tutum, Tutum Değişimi ve İkna. İstanbul: Nobel Akademi Yayıncılık.
26. Tutar, H. (2012). Sosyal Psikoloji: Kavramlar ve Kuramlar. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
27. Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
28. Yüksel, A. (2005). İkna ve Konuşma. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
29. AB Liderler Zirvesinden Türkiye Kararı <https://www.setav.org/odak-ab-liderler-zirvesinden-turkiye-karari/> 22 Nisan 2024
30. Türkiye'nin Ukrayna'ya desteği savaşın ikinci yılında da sürüyor Haber Giriş Tarihi: 24.02.2024 10:20. Haber Güncellenme Tarihi: 24.02.2024 15:09. Kaynak: Haber Merkezi <https://www.qha.com.tr/ukrayna/turkiye-nin-ukrayna-ya-destegi-savasin-ikinci-yilinda-da-suruyor-485705>